

Forslag til undervisnings-
forløb i historie

Samfund, kunst og kultur i Weimarrepublikken og i Nazismen

**Frihedens Fald
Kunsten i Tyskland
1910 – 1945**

Mesterværker fra
Neue Nationalgalerie, Berlin

03.10.2026–
21.02.2027

Formål og idé med forløbet

Tiden mellem 1914 og 1945 kan opdeles eller periodiseres på flere måder. Traditionelt taler man om en **tredeleling** i: **1. Verdenskrig, Mellemkrigstiden** og **2. Verdenskrig**. Men flere historikere ser også perioden som én lang konflikt mellem liberale og anti-liberale idéer og værdier. Derfor kaldes perioden også "**30-årskrigen**" med henvisning til især Tysklands (og Østrig-Ungarns) aktive rolle i krigsudbruddene i 1914 og 1939. Der er bred enighed om, at perioden karakteriseres ved opbrud og nybrud samt en mere pessimistisk og mørk tendens. Fremskridtstroen i perioden fra slutningen af 1800-tallet og frem til 1914, som kaldes "**La belle Époque**" (den skønne tid) blev afløst af to verdenskrige, politisk ustabilitet, ideologiske sammenstød og økonomiske kriser.

Kunsten i perioden var kendetegnet ved forskellige reaktioner på krig og kaos, og den afspejlede bl.a. de personlige og samfundsmæssige traumer fra krigene. Der blev skabt en mere foruroligende og realistisk kunst, der dog også kunne have tydelige groteske træk. Denne kunst betegnede nazisterne som "**entartete Kunst**" eller **degenereret kunst**. Sideløbende med tidens kaos var der også som modreaktion en vitalistisk strømning, der genoplivede klassiske, smukke og ofte mere eller mindre nøgne kroppe med fokus på sundhed og styrke. Denne strømning blev udnyttet af politiske ideologier som fascisme, kommunisme og nazisme.

Materialer

- Videodokumentar: The Weimar Spectacle. Degenerate Art, Hitler's Culture War and The Greatest Modern Art Show ever. 27. marts 2025 (32:12)
- Podcast: <https://open.spotify.com/episode/1cOFPr34UnGYiS03AoVv7F>
- Lov om konfiskation af degenereret kunst, 31. maj 1938 i: Walther Hofer: Nationalsocialismen, Gyldendal 1978, side 97-98
- En kunstmaler får malerforbud, 3. april 1941 i: Walther Hofer: Nationalsocialismen, Gyldendal 1978, side 98-99
- Hitler om kunstens funktion ved åbningen af "Haus der deutschen Kunst", 1937 i: Peter Frederiksen: Det Tredje Rige. Fællesskab og forbrydelse, 2. udg., Systime 2001, side 174-175
- Karikaturtegning over Hitlers syn på og ensretning af kunsten i: Peter Frederiksen: Det Tredje Rige. Fællesskab og forbrydelse, 2. udg., Systime 2001, side 64
- Baggrundstekst: Nazistisk kunst og propaganda, kapitel 8 i: Peter Frederiksen: Det Tredje Rige. Fællesskab og forbrydelse, 2. udg., Systime 2001, side 65-73

Læreplanens faglige mål og kernestof

Faglige mål:

- centrale udviklingslinjer og begivenheder i Danmarks, Europas og verdens historie
- analysere eksempler på samspillet mellem mennesker, natur, kultur og samfund gennem tiderne
- skelne mellem forskellige typer af forklaringer på samfundsmæssige forandringer og diskutere periodiseringsprincipper
- reflektere over samspillet mellem fortid, nutid og fremtid samt over mennesket som historieskabt og historieskabende
- anvende en metodisk-kritisk tilgang til at udvælge og analysere historisk materiale, herunder eksempler på brug af historie
- formidle og remediere historiefaglige problemstillinger mundtligt og skriftligt og begrunde de formidlingsmæssige valg
- behandle problemstillinger i samspil med andre fag
- demonstrere viden om fagets identitet og metoder.

2.2. Kernestof

- hovedlinjer i Danmarks, Europas og verdens historie fra antikken til i dag
- forandringer i levevilkår, teknologi og produktion gennem tiderne
- forskellige styreformer og samfundsorganiseringer
- kulturer og kulturmøder i Europas og verdens historie
- nationale, regionale og globale konflikter og samarbejdsrelationer
- politiske og sociale revolutioner
- politiske ideologier, herunder ideologiernes kamp i det 20. århundrede
- globalisering
- historiebrug og -formidling
- historiefaglige teorier og metoder.

Metoder i forløbet og besøget på ARoS

- I alle forløb skal der arbejdes med forskellige materialetyper, og arbejdet skal rumme eksempler på forskellige former for historiebrug og historieformidling, som eleverne møder uden for skolen.
- Progressionen skal sikre elevernes studieforberedende skrivekompetence, almendannelse og kvalificering af elevernes historiske bevidsthed.
- Sammenhæng med fokus på brud, kontinuitet og periodiseringsprincipper.
- Udadvendte aktiviteter som ekskursioner, feltarbejde, samarbejde med museer, m.m. skal være repræsenteret i undervisningen.

1. Kunstværket som historisk kilde

**Historiefagligt fokus:
Kildekritik og historiebrug**

Værker

- Stützen der Gesellschaft
- Feldgrau schafft Dividende
- Deutschland, Erwache!

Opgave

Eleverne arbejder med værket som en historisk kilde.

De skal undersøge:

- Hvem er kunstneren?
- Hvornår er værket lavet?
- Hvilken historisk situation kommenterer værket på?
- Hvilket budskab forsøger kunstneren at formidle?
- Er værket tendentiøst?
- Hvad kan værket bruges til som historisk kilde
— og hvad kan det ikke bruges til?
- Historiefaglig pointe

Eleverne træner:

- Grundlæggende kildeforhold
- tendensanalyse
- kontekstualisering
- kildekritik

2. Weimarrepublikken i billeder

**Historiefagligt fokus:
Sammenhæng mellem
samfundskrise og kultur**

Værker

- Arbeiter mit Maschine
- Stützen der Gesellschaft
- Feldgrau schafft Dividende

Opgave

Eleverne skal koble værkerne til centrale problemer i Weimarrepublikken:

- økonomisk krise
- politisk polarisering
- militarisme
- social uro
- mistillid til demokratiet

Arbejdsspørgsmål

- Hvordan fremstilles samfundet?
- Hvilke grupper kritiseres?
- Hvordan kan værkerne hjælpe os til at forstå Weimarrepublikkens svagheder?

Perspektiv

Diskutér:

- Hvorfor blev demokratiet sårbart?
- Hvordan kan kulturelle kilder give indsigt i politiske konflikter?

3.

Nazismens menneskesyn og kunstsyn

Historiefagligt fokus:
Ideologianalyse

Sammenlign

- Herabschreitender
med
- Selbstbildnis mit Mädchen
- Architektur

Opgave

Eleverne skal identificere:

- hvilket menneskesyn værkerne udtrykker
- hvilke idealer nazisterne ønskede at fremme
- hvorfor modernistisk kunst blev stemplet som Entartete Kunst

Historiefaglig pointe

Øvelsen kobler:

- ideologi
- propaganda
- kulturpolitik
- totalitære regimers kontrol med kulturen

4. "Entartete Kunst" som propaganda

Historiefagligt fokus:
Propaganda og magt

Værker

- Familienbild George
- Grünes Mädchen
- Bildnis des Kunsthändlers Alfred Flechtheim

Opgave

Rollespil: Eleverne skal forestille sig, at de er nazistiske kulturfunktionærer i 1937.

De skal argumentere for:

- hvorfor værket skulle fjernes fra museer
- hvilke "trusler" værket udgjorde
- hvordan kunst kunne påvirke folket

Bagefter diskuteres:

- Hvad fortæller dette om totalitære samfund?
- Hvorfor kontrollerer diktaturer kunst og kultur?

Historiefaglig pointe

Eleverne arbejder med:

- propaganda
- censur
- ensretning
- brugen af kultur i autoritære regimer
- rollespil som middel til historisk-empatisk forståelse af mennesker med andre værdier

5.

Historisk empati: Mennesker under nazismen

Historiefagligt fokus:
Historisk empati og erindring

Værker

- Turm der Mütter
- Geschlagener Jude
- Nacht über Deutschland

Opgave

Eleverne skal analysere:

- hvordan vold, frygt og krig fremstilles
- hvilke erfaringer og følelser værkerne udtrykker
- hvordan kunst kan bruges til at bearbejde historiske traumer

Skriveøvelse

Skriv et kort historisk vidnesbyrd fra:

- en jødisk tysker i 1943
- en mor under bombardementerne i 1945
- en kunstner i opposition til nazismen

Historiefaglig pointe

Eleverne træner:

- historisk empati
- forståelse af menneskers handlemuligheder
- erindringskultur

6. Museumsdebat: Kan kunst være farlig?

Historiefagligt fokus:
Historiebrug og demokrati

Debatspørgsmål

- Hvorfor frygtede nazisterne moderne kunst?
- Kan kunst true et politisk system?
- Skal staten bestemme, hvad kunst må vise?
- Findes der moderne eksempler på censur?

Historiefaglig pointe

Kobler historiske eksempler til:

- demokrati
- ytringsfrihed
- politisk kontrol
- nutidige diskussioner om kultur og magt

7. Kronologiøvelse på museet

Historiefagligt fokus:
Kronologi og årsagsforklaringer,
brud og kontinuitet

Opgave

Eleverne placerer værkerne i en historisk tidslinje fra:

- Første Verdenskrig
- Weimarrepublikken
- nazisternes magtovertagelse
- Anden Verdenskrig
- Holocaust
- Tysklands sammenbrud

Ekstra spørgsmål

- Hvordan ændrer kunsten sig gennem perioden?
- Hvornår bliver samfundskritikken farlig?
- Hvordan påvirker diktaturet kunstnerne?
- Hvor er der tale om brud, og hvor er der tale om kontinuitet?

8. Historisk problemformulering på museet

Historiefagligt fokus:
Historisk metode

Opgave

Eleverne udvikler selv en historisk problemstilling ud fra værkerne.

Eksempler:

- Hvordan afspejler kunsten Weimarrepublikkens krise?
- Hvordan brugte nazisterne kulturpolitikken til at skabe kontrol?
- Hvorfor blev moderne kunst opfattet som en trussel?

Eleverne reflekterer over det faglige
og almindelige udbytte af forløbet og besøget på ARoS

Evalueringsøvelse efter besøg på ARoS Aarhus Kunstmuseum

Tema: Weimarrepublikken, nazismen og Entartete Kunst

Kunst som historisk kilde og samfundskommentar

Formål

Formålet med øvelsen er, at eleverne reflekterer over, hvordan kunst både kan afspejle og påvirke historiske perioder. Samtidig skal eleverne samle deres indtryk fra udstillingen og anvende historiefaglige begreber som kildeanalyse, ideologi, propaganda, historiebrug og historisk kontekst.

Opgave

Vælg ét værk fra udstillingen, som efter jeres mening siger noget vigtigt om:

- Weimarrepublikkens kriser,
- nazismens ideologi,
- eller forholdet mellem kunst og politik i perioden 1914–1945.

I skal derefter lave en kort refleksion (mundtligt eller skriftligt), hvor I kommer ind på følgende:

1. Beskrivelse af værket

- Hvad forestiller værket?
- Hvilken stemning skaber det?
- Hvordan fremstilles mennesker, samfund eller magt?

2. Historisk kontekst

- Hvilken historisk situation knytter værket sig til?
- Hvordan hænger værket sammen med udviklingen i Tyskland i perioden?

3. Kunst som historisk kilde

- Hvad kan værket fortælle os om perioden?
- Hvilke holdninger eller budskaber kommer til udtryk?

- Hvilke begrænsninger har værket som historisk kilde?

4. Refleksion

- Hvorfor tror I, at netop dette værk gjorde indtryk?
- Hvordan kan kunst hjælpe os til at forstå historien på en anden måde end traditionelle historiske kilder?
- Hvorfor blev kunst vigtig i kampen om ideologi og samfund under nazismen?

Mulig arbejdsform

Øvelsen kan gennemføres:

- individuelt,
- i makkerpar,
- eller i små grupper.

Den kan afsluttes med:

- en kort klassesamtale,
- små elevfremlæggelser, fx i matrixgrupper
- eller en fælles opsamling i klassen.

Historiefagligt fokus

Øvelsen træner elevernes evne til at:

- analysere kulturhistoriske kilder,
- forbinde kunst med historisk kontekst,
- reflektere over ideologi og propaganda,
- diskutere forholdet mellem kultur, samfund og politik,
- og anvende historiefaglige begreber i en undersøgende sammenhæng.